

ANA TEMA¹

1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi

Kabul kriterleri ve giriş sınavları

(Son güncelleme: 17/09/2021)

Giriş

Devletin okula erişimi güvence altına almayı reddetmesi eğitim hakkının ihlaline yol açabilir (*Campbell ve Cosans /Birleşik Krallık*, 1982).

Bununla birlikte, Mahkeme, eğitime erişim hakkına getirilebilecek bazı kısıtlamaların orantılılığını kabul etmektedir. Eğitim hakkı, “doğası gereği Devlet tarafından düzenleme yapılmasını gerektiği için” zımnen kabul edilen bazı kısıtlamalara tabi olabilir. Eğitim kurumlarının düzenlenmesi, başka şeylerin yanı sıra toplumun ihtiyaçları ve kaynakları ve farklı eğitim seviyelerinin kendine özgü özellikleri doğrultusunda yerine ve zamana göre değişiklik gösterebilir. Dolayısıyla, Sözleşmeciler Devletlerin bu alanda belli bir takdir yetkisi vardır, ancak Sözleşme'nin gerekliliklerine uyulup uyulmadığına dair nihai karar Mahkeme'ye aittir (*Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, 2013, § 44; *Kılıç /Türkiye* (k.k.), 2019, § 24).

1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesine ilişkin genel ilkelerin özeti *Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, 2013 (§§ 43-46) kararında yer alır.

Mevcut içtihadattan çıkarılan ilkeler

Kabul kriterleri (üniversiteye erişim)

- 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin güvenceleri mevcut yüksek öğretim kurumlarına uygulanır (*Leyla Şahin /Türkiye* [BD], 2005, §§ 134-42; *Kılıç /Türkiye* (k.k.), 2019, § 23).
- 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi, üniversitelere başvurunun, zamanında başvurusunu yapmış ve sınavı kazanmış kişilerle sınırlandırılmasına izin verir (*Lukach /Rusya* (k.k.), 1999; *Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, 2013, § 46).
- Üniversitelere veya yüksek öğretim kolejlerine erişimin düzenlenmesi hususunda, üye Ülkeler ileri seviyeli derslerde başarılı olması muhtemel kişilerin seçilmesini sağlamak amacıyla adaylardan talep edilecek niteliklerin belirlenmesinde geniş bir takdir yetkisine sahiptir. 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin ihlal edilmemesi için kullanılan seçme sistemi eğitim hakkının özüne zarar vermemelidir (*Altınay /Türkiye*, 2013, § 41; *Kılıç /Türkiye* (k.k.), 2019, § 29); ayrıca 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ile bağlantılı olarak 14. Madde kapsamında korunan hakların ihlal edilmemesi için adayların eşitliğe ve hakkaniyete aykırı koşullarda değerlendirilmemesi gereklidir (*Altınay /Türkiye*, 2013, § 41).
- Mahkeme, Avrupa ülkelerinin tamamında, kabul kriterlerini geleneksel lise diplomasından başka kanallara doğru genişleterek ve bilhassa “ileri seviyede mesleki yeterlilikleri... yüksek eğitime hazırlık bakımından uygun” kabul ederek üniversiteye erişimin yaygınlaştırılması yönünde bir eğilim olduğunu dikkate almıştır (*Altınay /Türkiye*, 2013, § 43).
- Mesleki eğitim yüksek öğretimin gerektirdiği seviyeye ulaşmaya dek, ki bu da üniversite öncesi mesleki eğitime Devletin yatırım yapmasını gerektirir, Devlet üniversiteye girişte orta

¹ Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme'yi bağlamaz.

öğrenim okullarının farklı özelliklerini dikkate alabilir (*Altınay /Türkiye*, 2013, § 45). Bu doğrultuda, Mahkeme, düz liseye giden öğrencilerin aldığı eğitimi daha avantajlı kılan bir seçme sistemiyle üniversitede alınan derslerin standardının iyileştirilmesine yönelik meşru bir amacın güdüldüğünü ve söz konusu seçme sisteminin bu amaçla orantılı olduğunu dikkate almıştır (*a.g.e.*, §§ 46-50; ayrıca bkz. *Kılıç /Türkiye* (k.k.), 2019, §§ 26-32).

- Bununla birlikte, üniversiteye erişim şartlarının geçiş dönemine yönelik hiçbir tedbir alınmadan birdenbire değiştirilmesi yüksek öğretime erişim hakkını, söz konusu hakkın etkisini azaltarak sınırlamıştır ve dolayısıyla güdülen amaçla makul bir seviyede orantılı değildir (*Altınay /Türkiye*, 2013, §§ 51-61).
- Başarılarını açıklayamamaları sebebiyle adayların sınav sonuçlarının iptal edilmesine imkan veren geniş bir takdir yetkisine hukuksal dayanak oluşturulması, Sözleşme'nin koruması altındaki demokratik toplumun temel ilkelerinden biri olan hukukun üstünlüğü ilkesine aykırı bir hukuki belirsizlik yaratabilir ya da eğitim hakkının özüne zarar verebilir (*Mürsel Eren /Türkiye*, 2006, § 46).
- Yasal düzenlemelerle belirlenmiş üniversiteye kabul koşullarını yerine getiren adaylar ilgili üniversiteye giriş hakkına sahiptir (*Mürsel Eren /Türkiye*, 2006, § 48).

Sınırlı kontenjan uygulanan giriş sınavı

- Adayların en meziyetli öğrencilerin belirlendiği ilgili sınavlarla değerlendirilmesi üniversitelerde asgari ve yeterli bir eğitim seviyesinin sağlanması için öngörülmüş orantılı bir önlemdir (*Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, 2013, § 49). Sınavların içeriğine ilişkin olarak, Mahkeme bu sınavların içeriğine veya yerindelğine karar vermeye ehil değildir (*a.g.e.*, 2013, § 49).
- Mahkeme, sınırlı kontenjan uygulaması bakımından üniversitelerin kaynak kaygılarının açıkça yerinde ve tartışmasız kabul edilebilir olduğu kararına varmıştır. Bu, sadece mümkün olduğu kadar ve ilgili sınırlar içinde bir eğitime erişim hakkı anlamına gelir; söz konusu sınırlar, bilhassa üniversiteler Devlet üniversitesi olduğunda, genellikle bu tür kurumların işleyişi için gerekli maddi imkânlar, yani diğerlerinin yanı sıra insan, malzeme ve para kaynağına ve ayrıca bu kaynakların kalitesi gibi ilgili hususlara bağlıdır (*Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, 2013, § 51). Sınırlı kontenjanla alımın özel üniversitelere uygulanmasına ilişkin olarak, - bilhassa asgari ve yeterli eğitim seviyesinin çok önem taşıdığı alanlarda olmak üzere - adayların özel kurumlara erişiminin ilgili mesleği icra etme yeterliliklerine ve yetkinliklerine bakılmaksızın sadece maddi imkânları sayesinde olmasının engellenmesi amacıyla Devletin sektörü düzenleme konusunda titiz davranması haklı bulunmuştur (*a.g.e.*, § 52).
- Devlet, sınırlı kontenjan uygulamasına dayanak olarak toplumun belirli bir mesleğe duyduğu ihtiyacı gösterme hakkına sahiptir. Bazı özel meslek gruplarında uzmanların eğitimi büyük yatırımlar gerektirdiği için, Devletin başarılı her adayı işgücü piyasasına katmayı amaçlaması makuldür (*Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, 2013, § 56).

Önemli örnekler

- *X. /Avusturya*, Komisyon kararı, 1973: Üniversite eğitimi için azami bir sürenin belirlenmesi;
- *X. /Birleşik Krallık*, Komisyon kararı, 1980: Verilen derslerden en iyi şekilde yararlanmak için gereken akademik seviyeyi elde etmiş öğrenci adaylarının akademik çalışmalara erişimlerinin sınırlandırılması;
- *Mürsel Eren /Türkiye*, 2006: Bir adayın üniversite giriş sınavında aldığı başarılı sonucun, önceki yıllarda aldığı kötü sonuçları dikkate alarak geçersiz sayılması;

- *Altınay /Türkiye*, 2013: Meslek okulu mezunlarıyla düz lise mezunlarının ders notlarına farklı katsayıların uygulanması nedeniyle üniversiteye erişimde farklı muameleye maruz kalınması; başvuranın, bir meslek okuluna girmesinden birkaç sene sonra üniversiteye giriş için, geçiş dönemi önlemlerini almadan yeni koşulların getirilmesi nedeniyle farklı muameleye maruz kalması;
- *Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, 2013: Tıp ve diş hekimliği alanlarında üniversite eğitimi (kamu ve özel sektör) için sınırlı kontenjan ilkesinin uygulandığı giriş sınavı;
- *Kılıç /Türkiye* (k.k.), 2019: Öğrencinin daha önceki alan seçiminin daha önem kazandığı üniversiteye giriş sistemi.

ÖNEMLİ İÇTİHAT REFERANSLARI

Önde gelen davalar

- *Campbell ve Cosans /Birleşik Krallık*, no. 7511/76 ve 7743/76, 25 Şubat 1982, Seri A no. 48 (3. Madde ihlal edilmemiştir; 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin ikinci cümlesi ihlal edilmiştir; 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin birinci cümlesi ihlal edilmiştir);
- *Tarantino ve Diğerleri /İtalya*, no. 25851/09 ve diğer 2, AİHM 2013 (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ihlal edilmemiştir; sekiz başvuranın diğer şikayeti bakımından 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ihlal edilmemiştir).

1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi kapsamındaki diğer davalar

- *X. /Avusturya*, no. 5492/72, 16 Temmuz 1973 tarihli Komisyon kararı (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ile bağlantılı olarak 14. Madde: açıkça dayanaktan yoksun);
- *X. /Birleşik Krallık*, no. 8844/80, 9 Aralık 1980 tarihli Komisyon kararı, Kararlar ve Raporlar 23 (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ile bağlantılı olarak 14. Madde: açıkça dayanaktan yoksun);
- *Lukach /Rusya* (k.k.), no. 48041/99, 16 Kasım 1999 (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi: açıkça dayanaktan yoksun);
- *Leyla Şahin /Türkiye* [BD], no. 44774/98, AİHM 2005-XI (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ihlal edilmemiştir);
- *Mürsel Eren /Türkiye*, no. 60856/00, AİHM 2006-II (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ihlal edilmiştir);
- *Altınay /Türkiye*, no. 37222/04, 9 Temmuz 2013 (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ile bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmemiştir; 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ile bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir);
- *Kılıç /Türkiye* (k.k.), n° 29601/05, 5 Mart 2019 (1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi: açıkça dayanaktan yoksun).